

Keskmise suurusega linnade ümberstruktureerimine: Erinevad võimalused ja soovitused

Õppetunnid Läänemere regioonist

Niels Boje Groth (toimetaja)

Läänemere regiooni keskmise
suurusega linnad dialogis
Projekt Interreg III B
www.mecibs.dk

Pealkiri

Keskmise suurusega linnade ümberstruktureerimine: erinevad võimalused ja soovitused.

Toimetaja

Niels Boje Groth

Kirjastaja

Taani Metsa, Maastiku ja Planeerimise Keskus

Taani ajakirjandusseaduse vastutav toimetaja

Niels Elers Koch

Dtp

Jette Alsing-Larsen

Koopia toimetaja

Steven Sampson (eng) / Küllike Lengi Cooper (EE)

Tsiteering

N.B. Groth (ed.) (2005): Restructuring of Medium Sized Cities. Policy Options and Recommendations. Lessons from the Baltic Sea Region, Danish Centre for Forest, Landscape and Planning, KVL, Frederiksberg.

(N.B.Groth (toimetaja): Keskmise suurusega linnade ümberstruktureerimine: erinevad võimalused ja soovitused. Õppetunnid Läänemere regioonist. Taani Metsa, Maastiku ja Planeerimise Keskus. KVL, Fredriksberg.)

ISBN

87-7903-254-0 (the English edition)

Hind

Reklaamleht +10 juhtum-uuringu voldikut: 150 DKK

Press

Prinfo Aalborg

Koopiate arv

1400

Esilehekülje foto

Kokkola linn

Reproduktsoon, paljundamine ja edastamine lubatud ainult mittekasusaamise eesmärgil ühes vastavate viidetega.

Publikatsioon on saadaval ja seda võib tellida järgmistelt kodulehekülgedelt: www.SL.kvl.dk ja www.mecibs.dk

Eessõna

Käesolev trükis on Interreg IIIB projekti *Läänemere regiooni keskmise suurusega linnad dialoogis, MECIBS*, tulemus. Projekti viisid läbi aastatel 2002-2005 Saksamaa, Taani, Rootsi ja Soome linnad ning uurimisarutused koostöös partneritega Venemaalt, Eestist, Lätist ja Poolast.

Projektist on tehtud ettekanne lõplikus projektaruandes *Keskmise suurusega linnade ümberstruktureerimine. Õppetunnid Läänemere regioonist*, samuti ka mitmes juhtum-uuringu ettekandes¹. Projekti tulemuste levitamise huvides on käesolev reklaamileht erinevatest ümberstruktureerimise võimalustest ja soovitustest ning 10 juhtum-uuringut summeerivat voldikut trükitud eraldi.

August, 2005

Niels Boje Groth

Taani Metsa, Maastiku ja Planeerimise Keskus, juhtiv partner

MECIBS' i meeskond. Osavõtjad projekti lõpp-konverentsil 2005.a. juunis.

¹ Niels Boje Groth, Thilo Lang, Mats Johansson, Vesa Kanninen, Stefan Anderberg and Andreas Cornett (eds.): Restructuring of Medium Sized Cities. Lessons from the Baltic Sea Region. Danish Centre for Forest, Landscape and Planning, KVL, Frederiksberg, 2005.

(Niels Boje Groth, Thilo Lang, Mats Johansson, Vesa Kanninen, Stefan Anderberg ja Andreas Cornett (toimetajad): Keskmise suurusega linnade ümber-struktureerimine. Õppetunnid Läänemere regioonist. Taani Metsa, Maastiku ja Planeerimise Keskus, KVL, Fredriksberg, 2005.)

Sissejuhatus

MECIBS projekti tulemusena väljatöötatud soovitusel tuginevad juhtum-uuringutel, mis puudutavad erinevaid linnade ümberstruktureerimise aspekte. Esimene osa, *Strateegiline käitumine*, tutvustab meile juhtum-uuringute lõikes üldisi leide ja soovitusi kohalike poliitikate ja strateegiate olemuse kohta. Sellele järgnev osa, *Plaanid, poliitikad ja projektid*, annab juhtum-uuringutele tuginevalt spetsiifilisi soovitusi. Viimase osa teemaks on *Sise- ja välispoliitika*.

Tuleb tunnistada, et ei ole olemas universaalset plaani poliitikate ja projektide rakendamiseks linnade ümberstruktureerimisel. Mis just iga linna puhul oluline on, see sõltub eelkõige kohalikest oludest, võtmeisikutest ja nende võimusuhetest, kohalikest kultuurist, keskkonnast, spetsiifilistest vajadustest, poliitika ja toetuse raamistikust, aga ka isikulisest ja majanduslikust võrgustikust. Kõik nimetatud tegurid etendavad olulist rolli üksikute tegevuskavade ja projektide kujundamisel. Ometigi on MECIBS'i projekt andnud kinnitust sellele, et teatavatest projektidest saadud kogemused võivad olla vägagi suureks abiks, aidates parandada kohalike tegevuskavasid mujal, eeldusel, et need adopteeritakse kohalikele oludele.

Soovituste visandi panid kokku juhtum-uuringute autorid, seda toimetasid ja korrigeerisid partnerid osalevatest linnadest projekti meeskonna kohtumisel Jüterbogis 2005. aasta aprillis ning MECIBS'i projekti lõppkonverentsil Nyköpingis 2005. aasta juunis.

Strateegiline käitumine

Strateegiline käitumine on küllaltki uus, kuid arenev nähtus MECIBS' i linnades. Varem kaldusid need linnad ellu viima riiklike strateegiaid heaoluühiskonna loomisel. Nüüd aga on linnade tegevuskavad muutunud: ainuüksi riiklike strateegiate rakendamise asemel ollakse nüüd sunnitud reageerima heaoluühiskonna enese ümberstruktureerimise kohalikele ettenägematutele tagajärgedele. Seega, linnadel on paratamatult tulnud välja töötada ja ellu viia omaendi strateegiad. Nad on näidanud üles muljetekitavat võimekust strateegiliste tegevuskavade koostamisel ja elluviimisel ning uute radade sillutamisel, mis ületavad juriidiliste reguleeringute, avaliku arvamuse, aga ka poliitilise ja administratiivse käitumise poolt pealesunnitud takistusi. Sellegipoolest ei tule kahjuks kaaluda, kuidas kohaliku strateegilise tegevusviisi võimalusi edasi laiendada.

Seega on igati soovitatav järgmine:

R01: Strateegilise tegutsemise võimalusi tuleb koordineerida vastavalt uutele munitsipaalhalduse ringkondade väljakutsetele. Linnadel tuleb arvestada takistustega, mis tulenevad poliitilis-administratiivse käitumise kohalikest traditsioonidest ning valitsustel tuleks kaaluda vajadust seaduste muutmiseks, mis võimaldaks kohalikku päritolu tegevuskavade ellurakendamist.

Seaduste puuduste kohta:

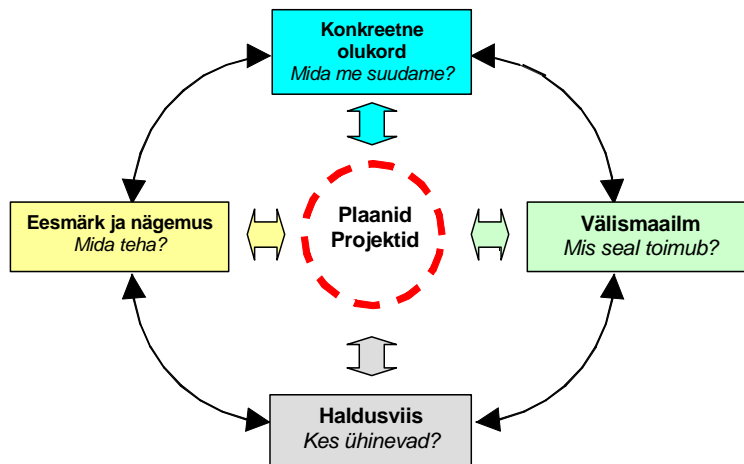
Nakskovil tuli loobuda lepingust kohaliku ettevõttega, mis puudutas võrdse hulga energia vahetamist eraomanduses oleva bio-puhastus ettevõtte ja kütteetevõtte vahel energia koguhulga maksustamise tõttu.

Norrtalje rajas kommertsarengu agentuuri, selleks, et saavutada sõltumatumat platvormi endise sõjaväebaasi muutmisel haridusasutuseks.

Nyköpingil oli reklaamileping Ryan Air'iga. Kuigi leping puudutas reklaami, mis oli suunatud lennufirma potentsiaalsetele reisijatele, väideti, et reklaamileping oleks pidanud olema sõlmitud avaliku pakkumise alusel.

Kohalikud arengustrateegiad püstivad eesmärgi ja nägemusi tuevikuks. Nende väljatöötamisel tuleb arvestada välismaailma väljakutsetega, linna kohalike oludega ja ka juhtorganite võrgustikuga (joonis 1.). Järelkult tugineb strateegiline käitumine linna tugevate ja nõrkade külgede ning väliste väljakutsete ja trendide arvestamisele, aga ka koostööle naaberlinnadega ja juhtivate firmadega.

Plaanid ja projektid on strateegilise käitumise tulemus. Samal ajal on strateegiline käitumine ise plaaniude ja projektide tulemus. Nii on see siis, kui tegemist on linna jaoks suurte muudatustega (näiteks suure tehase sulgemine). Nüüd sugustel juhtudel on linn sunnitud leidma uusi käimata radu ning sel teel tulema toime väljakutsetega väljastpoolt.

Joonis 1. Strateegilise käitumise elemendid.

MECIBS'i linnade õppetunnid

- Kuna neid rakendatakse praktikas ja nad tuginevad üldlevinud arusaamadel, ei saa strateegiad ja tegevuspoliitika lähtuda ainult kirjalikest dokumentidest. Seega, selleks, et mõista, kuidas linnad reageerivad muutustele, on vajalik läbi viia juhtum-uuringuid, dialooge ja kohapealseid vaatlusi.
- Et toime tulla probleemidega, mis on tekitatud suurte üksiksündmuste poolt, on väikesed ja keskmise suurusega linnad üles näidanud muljetavaldavat võimekust riskantsete otsuste langetamisel. Riskantsed otsused on sageli kätte näidanud seadusandluse kitsaskohti ning demonstreerinud üldsuse muret.
- Kohalike võimalusi muutuste läbiviimiseks ja kohaliku potentsiaali jõudu on sageli alahinnatud.
- Muudatused linnades on sagedamini algatatud üksikprojektide ja mitte tegevuskavade poolt.
- Kiirete ja radikaalsete majanduslike ja sotsiaalsete muutuste protsessid on linnades uuenduste tegemisel olnud sageli novaatorlike organiseerimisviiside ja loominguuliste initsiatiivide lähtepunktiks.
- Oluline on aktsepteerida projektide läbikukkumist, aga ka võime neid korrigeerida või isegi asendada ebaedukaid projekte uutega. See on võimalik üksnes pühendunud meeskonna juhtimisel ning ühtse ja pühendunud linnavalitsuse toetusel.
- Riskantsete projektide jälgimiseks ja novaatorluse julgustamiseks on vajalik teha muudatusi nii formaalses kui mitteformaalses organiseerimises, kusjuures eriti oluline on viia läbi muudatusi mitteformaalses otsuselangetamise kultuuris.
- Selle asemel, et teenida lihtsalt kohaliku äritegevuse ja kohalike organisatsioonide huve, moodustavad kohalikud võimuorganid võrgustikke ja uusi partnerlussuhteid oma tegevuskavade koordineerimiseks. Seesuguseid partnerlussuhteid võib leida raudteefirmadega, riiklike teedeehitusagentuuridega, ülikoolidega, ehitusfirmadega ja naaberlinnade omavalitsustega.

Konkreetne olukord

Oluline on täiel määral mõista linna konkreetset olukorda – selle probleemide olemust ning seda, kuidas need tulenevad linna konkreetsetest tingimustest ja selle tegevuskavadest, võrreldes teiste linnadega. Arengu probleemide ja tegevuskavade suunitluse põhjalik analüüs on vajalik selleks, et tagada strateegiate suunatus aktuaalsetele küsimustele.

Linnad võivad astuda samme võitlemaks üldiste ümberstruktureerimistrendide vastu. Ometigi on enamikes MECIBS'i linnades võimalik eristada kas ühtainsat või piiratud arvu otsustavaid situatsioone, mis on ärgitanud teatavate sammude astumist. Sedasorti situatsioonid toovad endaga kaasa kaht liiki tagajärgi. Ühest küljest tekitavad need linnale probleeme. Suure ettevõtte sulgemine on linnale suureks katsumuseks. Teisest küljest aga tekitab see linnale uusi võimalusi. Seega, suure ettevõtte sulgemisel jäävad tühjaks hooned ja kasutamata maaala, mida võib välja arendada, eriti, kui tegemist on linna keskosaga. Mõnedes linnades on tekkivad võimalused suuremad kui teistes. Mil määral linna probleeme uuteks võimalusteks muudetakse, oleneb suure osas kohaliku omavalitsuse võimetest ja loomingulisusest.

R02: Linnad peavad ümberstruktureerimiseks mobiliseerima oma endi võimeid, selle asemel, et loota initsiatiividele väljastpoolt. Oma võimete mobiliseerimine nõuab sageli ka oma hoiakute ja organisatsiooniliste struktuuride muutmist. Tegemist on keeruka situatsiooniga, millele ühest lahendust ei leidu.

Hoiakud

Hoiakute muutmine on strateegilise käitumise lähtepunkt:

Nakskov: 'Me otsustasime enam mitte oodata väljastpoolt tulevaid lahendusi ning mõistsime, et meil tuleb tegutseda omapead.'

Randers: 'Me viisime ettevõtte organiseerimise huvide kaitsmiselt ekspertiisi juhtimiseni.'

Nyköping: 'Me viisime läbi küllaltki radikaalseid muudatusi, mida tol ajal arutati üsna laialdaselt.'

Norrtälje: 'Linnanõukogu käitub kui 'Norrtälje liitlane.'

Organisatsioon

Kohalike olude erinevuse ning juhtivorganite koostöömise erinevate tingimuste tõttu ei ole võimalik soovitada ühtainsat organisatsiooni liiki. Sellegipoolest tuleb tunnistada, et iga konkreetse meeskonna osuselangetamise ja ettevõtlusvõime on olulise tähtsusega.

R03: Otsuselangetamise koordineerimiseks eraettevõtetes ning ettevõtluse ja pühenduvuse stimuleerimiseks on soovitatav lihtsustada ja kiirustada otsuselangetamise protsesse. Seda võib saavutada näiteks pädevuse detsentraliseerimisega.

Välismaailm

Arvukate ametnike ja poliitikute kinnitused MECIBS'i linnadest tõendavad, et välismaailmast sõltuvuse tunnistamine oli strateegiate rakendamisel pöördepunktiks.

Välismaailm

Norrtälje: 'Juba mitmeid aastaid oleme me l'bi viinud 'välismaailma analüüsi', selleks, et toime tulla üha suureneva sõltuvusega Stockholmist.'

Randers (ettevõtte nõukogu esimees): 'Inimesed ei mõista alati kõiki neid väljakutseid, mida välismaailm meie firmadele esitab. See on probleem, kuna väliseid ressursse tuleks võtta tõsiselt.'

Nakskov: 'Me tahame keskkonna ekspertiisi alal areneda ja saada v'ravaks Ida Euroopasse.'

Nyköping: 'Vahest juhtub nii, et näed asju selliselt, nagu sa varem kunagi ei ole näinud. Mõistame nüüd, et oleme osa Euroopast.'

Hoiakud ja struktuurilised trendid

Välismaailmaga arvestamine tähendab nende jõududega arvestamist, mis linna väljastpoolt mõjutavad. Siinkohal on oluline linna hoiak välismaailma suhtes.

R04: On soovitatav, et linnad avalikult tunnustaksid välismaailma toimet ning viiksid regulaarselt läbi 'välismaailma analüüsi.'

Globaalsest perspektiivist on keskmise suurusega linnad mõjutatud sarnaste globaliseerumistrendide ja struktuuriliste muutuste poolt ühiskonnas. Regionaalsest perspektiivist omavad need üldised trended ja jõud eri regioonides erinevat toimet ning nõuavad reageerimiseks erinevaid poliitikaid. Võib eristada kolme liiki regionaalseid olusid, tegevusulatusi, rolle ja strateegiaid (Vt. Tabel 1.):

Tabel 1: Linnade ümberstruktureerimine erinevates regionaalsetes oludes.

Linna positsioon	Tegutsemisvabadus	Roll ja identiteet	Strateegiad
Metropoli regioon	vaba	muutuv	'suburbaniseerimine,' sündmuste keskmed
Sõltumatu regioon	suunatud	korrigeeruv	majanduse moderniseerimine, spetsialiseerumine
Perifeerne regioon	piiratud	uuenev	muutuse toime säilitamine

Metropoli regioonides on planeerimise ulatus vaba ja lahtine, kuna suurte pealinnade läheduses olevad linnad võivad omandada uusi rolle linnade süsteemi raames: nii omaette keskustena kui ka 'metropoli eeslinnadena.' Tuleb tunnustada, et 'metropoli eeslinnad' on midagi enamat, kui tavalised eeslinnad, kuna need on tekkinud tööjõuturu regionaalse laienemise tagajärjel, samal ajal kui 1970-ndate aastate eeslinnad tekkisid majutusvõimaluste piiratud tõttu tööstuskeskustes, mis viis asustuse levimiseni linna lähialadel.

Metropoli regioonide linnadele on avatud mitmeid võimalusi. Samuti on lahtine nende rolli ja identiteedi küsimus. Kui tegemist on linna deindustrialiseerumisega, mille tagajärjel linn kaotab oma rolli tööstuslinnana, siis seda võib kompenseerida uute funktsioonide omandamise teel, näiteks elamurajoonide ning kultuuri- ja spordikeskuste rajamine, uute ettevõtete loomine, jms. Sellisel viisil omandab linn uusi rolle kultuuri ja tööjõu turul. Sellesse kategooriasse kuuluvad MECIBS'i linnad on näiteks Randers, Nyköping ja Norrtälje.

Sõltumatu regiooni linnad kalduvad keskenduma pigem linna ja regiooni majandusliku baasi muutmisele. Majanduse ebapiisav mitmekesistamine võib takistada uuendusi ja muudatusi.

Seesugused regioonid kalduvad vastama globaliseerumise väljakutsetele funktsionaalse ja majandusliku spetsialiseerumisega ning oma rolli maksmapanemisega globaalmajanduses. Seega eelistavad tolle kategooria linnad pigem oma identiteeti rõhutada, kui seda muuta ning nende strateegiad keskenduvad pigem kohaliku tööstusmiljöö moderniseerimisele. Sõltumatutele regioonidele on sageli iseloomulik mitme keskusega süsteemide arendamine linnade võrgustikus. Sellesse kategooriasse kuuluvad MECIBS'i linnad on Kokkola, Lappeenranta ja Herning.

Perifeerse regiooni linnad on harilikult väiksemad ja seega majanduslikele muudatustele aldimad. Neid linnu iseloomustab sageli väljaränne ning vananev ja madala väljaõppega tööjõud. Nende strateegiaks on muutuste toime säilitamine ja oma reputatsiooni uuendamine tööstuslinnana. Võimaluse korral püütakse arendada ka turismimajandust. Nende raamide piires on sellesse kategooriasse kuuluvad MECIBS'i linnad keskendunud oma tööstuspiirkondade ja infrastruktuuride uuendamisele ja arendamisele. Üheks nüisuguseks MECIBS'i linnaks on Nakskov.

On soovitav, et ...

R05: ... linnad, mis praegu integreeruvad pealinnade tööjõu- ja elamuturul, analüüsiks id muutusi regionaalsetes suhetes ning põhjalikult kaaluksid seda, missugust rolli mängida regionaalsel tööjõu-, elamu-, haridus- ja kultuuriturul.

Edasiseks kaalumiseks on veel järgmisedki soovitused:

- Kanda hoolt elamurajoonide väljanägemise eest;
- Kanda hoolt meelelahutusvõimaluste taseme eest;
- Stimuleerida väikeettevõtlust ja ka keskmise suurusega ettevõtteid;
- Arendada teeninduskeskusi.

R06: ... sõltumatu regiooni linnad põhjalikult kaaluksid oma võimalusi regionaalmajanduse moderniseerimiseks, et toime tulla üha suureneva tööjõu globaliseerumisega. MECIBS'i linnad on kasutanud kaht erinevat võimalust:

- tööjõu haridustaseme ja ettevalmistatuse täiustamine (Taani mudel) ja
- struktuuriliste tingimuste loomine regionaalsele väljaõppega tööjõule (Soome mudel).

Kuna majanduse spetsialiseerumisega kaasnevad teatud riskid, on oluline arvestada kõiki võimalusi majandusstruktuuri mitmekesistamiseks, samuti ka võimalusi sõltuvuse vähendamiseks suurtest ettevõtetest.

Riiklikud poliitikad peaksid igati toetama regionaalsete üksuste arengustrateegiaid (alt üles) ning igati tuleks arendada võimalusi regionaalseks polütsentraalsuseks.

Viimaks, linnadel on soovitav:

- Kanda hoolt elamurajoonide väljanägemise eest;
- Pidurdada väljarännet suurematesse linnadesse;
- Stimuleerida regionaalset laienemist.

R07: Perifeerse regiooni linnad peaksid keskenduma kohaliku tööjõu kvaliteedile ning seega eelkõige kohalike ettevõtete arendamise võimalustele, aga ka kohaliku tööjõuturu väljaõppele sobivate uute tööstusharude juurutamisele. Riiklikud poliitikad peaksid keskenduma tingimuste loomisele kutsehariduseks, abistamisele tööstuspiirkondade taastamisel ning projektide elluviimisel uute alternatiivsete sotsiaalmajandusharude edendamiseks. Riiklik abi on vajalik ka administratiivsete ja juriidiliste probleemide lahendamisel alternatiivsete projektide elluviimiseks.

Kõrvalistel tööjõuturgudel oleks soovitav kaaluda järgmisi küsimusi:

- Majandusstruktuuri mitmekesistamine;
- Sõltuvus suurtest ettevõtetest;
- Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete stimuleerimine
- Eeltingimuste loomine jätkuvaks kasvuks, paremaks rahvastikustruktuuriks, sisserändeks ja uuteks ideedeks.

Ülalkirjeldatud tüpologia ei hõlma eranditult kõiki linnu. Salo asub kõigest 50 km kaugusel regionaalpealinnast Turkust. Salo on arenenud võimsaks tööstuskeskuseks oma Nokia mobiiltelefonidega. Selle asemel, et integreeruda Turku linna tööjõuturgu, on Salo loonud enda tugeva tööjõuturu. Suhted nende kahe linna vahel on muutunud kuidagi tagurpidiseks: umbes 2000 inimest Turkust ja selle lähiümbrusest sõidab iga päev Salosse tööle, samal ajal, kui ainult 500 inimest Salost ja selle lähiümbrusest sõidab tööle Turkusse.

Poliitika vastasmõju

Mitmes poliitika vallas reageerivad MECIBS'i linnad välismaailma struktuurilistele trendidele ja äkilistele sündmustele individuaalselt. Ometigi, kui linnad reageerivad tugevatele riiklikele või rahvusvahelistele poliitika programmidele, on kohalikud reageeringud kas suuremal või väiksemal määral valitavate programmivaldkondade eesmärkide jälgendavad peegeldused. Eriti kehtib see riiklike ja Euroopa Liidu keskkonnaprogrammide puhul.

Regionaalpoliitikas on riikliku ja kohaliku tasandi vastasmõju arenenud firmade riiklikust toetamisest ettevõttestingimuste soodustamiseks. See aga nõuab rohkem kohalikku initsiatiivi ja valmidust muudatuste elluviimiseks.

Eesmärgid ja nägemused

Roll ja identiteet

Linnade ümberstruktureerimine puudutab olulisel määral linnade rolli ja identiteeti. Seega moodustab küsimus linnade rollist ja identiteedist sageli suure osa linnade eesmärkidest ja nägemustest.

Metropoli regiooni linnad võtavad sageli enda peale uusi rolle regionaalses linnade süsteemis, näiteks 'metropoli eeslinna' roll. See roll sisaldab endas uusi elamupoliitika, aga ka muid poliitika, mis keskenduvad linnakeskkonna üldisele atraktiivsusele.

Regionaalsed keskused püüavad elustada või moderniseerida oma senist rolli tootmiskeskuse ja regionaalse keskusena, samal ajal kui perfeerse regiooni linnadel pole muud valikut, kui kaitsta oma senist rolli näiteks tööstuslinnana.

Eesmärgid versus nägemused

Meil on kujunenud üldine arusaamine, et strateegiad on tulevikueesmärke, valikuid ja nägemusi puudutavate struktuuriliste trendide ja poliitika kaalutluste põhjaliku analüüsi tulemus.

Ometigi reageerivad keskmise suurusega linnad äkilistele sündmustele harilikult koheselt, või siis nad püüavad lahendada väga konkreetseid ja spetsiifilisi probleeme, selle asemel, et jälgida struktuurilisi trende.

Nägemuste poolt juhitud strateegiad

Kui linnal on tegemist mingi äkilise sündmusega, saavad lahendused sageli algatatud pigem nägemuste kui probleemide kaine analüüsi teel. Nii juhtus, kui Norrtälje ja Nyköping reageerisid oma sõjaväebaaside sulgemisele. Norrtälje nägemuse kohaselt oli lahenduseks sõjaväebaasi asendamine õppeasutusega, Nyköpingi nägemuse järgi aga lennujaamaga. Naskkosis tekitas sadama sulgemine tõsise probleemi, mis halvas terve linna elu rohkem kui kümneks aastaks. Pärast 'leinaperioodi' möödumist aga asus linn tegutsema. Muutused linna poliitilis-administratiivses režiimis ja investori VESTAS saabumine aga tekitasid nägemuse uue tööstuse rajamiseks ja pargi loomiseks.

MECIBS'i linnade kogemused näitavad, et äkiliste sündmuste ja konkreetsete probleemide jälgimine tekitab vajaduse uute nägemuste ja kontseptsioonide järele. Oluline on see, et probleemid muudetak võimalusteks: näiteks, et mahajäetud tööstuspiirkond või sõjaväebaas muudetak äripiirkonnaks, ülikoolilinnakuks või uueks tööstuspiirkonnaks.

Haldus

Vajadus uute lähenemisviiside järele linnade ümberstruktureerimisel eeldab uusi viise ka kohaliku halduse organiseerimisel.

Mõnedes linnades näib uus strateegiline juhtimine olevat otseses seoses muutustega kohalikes poliitilistes ja administratiivsetes režiimides. Üldisi soovitusi on siit raske välja tuua, kuna kohalik juhtimine kulges efektiivselt linnades, kus oli kas tugev linnapea, tugev juhtiv meeskond, või siis ühtne tugev linnanõukogu.

Formaalses organiseerimises hakkasid silma mõningad muutused. Linna strateegia või avaliku turustamise jaoks loodi uusi osakondi. Lisaks sellele hakkas silma munitsipaaladministratsiooni märgatav detsentraliseerimine, mille tagajärjeks oli otsuste langetamise ja pädevuste kiirendamine.

Kõigis linnades olid loodud uued koostöö-, partnerluse ja koordineerimise vormid. Need uut liiki koostöövormid olid moodustatud eelkõige arengueesmärkide saavutamiseks, mitte aga partnerite huvide kaitseks. Seega, oluliseks kriteeriumiks on partneritele sobivate ülesannete omistamine.

Soovitav on järgmine:

R08: Linnad peaksid eelkõige kaasajastama oma poliitilis-administratiivset süsteemi, et olla võimeline käsitlema muutustega kaasnevaid probleeme, näiteks tulla toime ümberstruktureerimisega, lisaks senistele sotsiaal- ja avalike teenuste osutamise ülesannetele. Selle asemel, et organiseerida koostööd kohalike organisatsioonide huvides, peaksid linnad hoolikalt kaaluma koostöövõimalusi ettevõtete ja organisatsioonidega, mis on sobivaimad plaanide ja projektide elluviimiseks ning kasutama NGO'sid uute tegevuskavade algamiseks.

Plaanid, poliitika ja projektid

Kraana. Nakskovi linna omavalitsus muutis endise sadama kõrg-tehnoloogial baseeruvaks ümbertöötuspariiks ühes kultuurivõimalustega.

Jäätmete ümbertöötlemine. Kvalifikatsiooni ja integratsioonikeskus Aktivering Syd on aktiivselt osalenud taaslustusprotsessis ning koordineerib mitut ümbertöötusprojekti. (Fotod: Thilo Lang).

Sotsiaalmajanduslikud uuendused

Sotsiaalne ja majanduslik eraldatus on suureks probleemiks enamike linnade jaoks, mis kannatavad languse või muutuste all. Eriti on muutustega seonduvatest probleemidest mõjutatud postsotsialistlikud riigid (näiteks Jüterbog, Kuldiga ja Sillamäe) ning linnad, millele on iseloomulikud vanemad ja tööjõumahukamad tööstusharud (näiteks Nakskov ja Lappeenranta). Käesolevas peatükis toodavad soovitusel on mõeldud linnadele, mis kogevad niisuguseid sotsiaalmajanduslikke raskusi, nagu tööpuudus, sotsiaalne isoleeritus ning kohaliku majanduse nõrk struktuur.

Sotsiaalmajanduslikud muudatused on suunatud jätkuvale majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Selle eesmärgiks on sotsiaalse stabiilsuse saavutamine ning sotsiaalse ja majandusliku ebavõrdsuse vähendamine. Sotsiaalmajanduse potentsiaal on täienduseks traditsioonilistele majanduslikele meetmetele. Sotsiaalmajandus koosneb era- ja avaliku sektori vahelistest initsiatiividest. Näiteks, ühiskondlikud ettevõtted, mis investeerivad oma kasumi ühiskondlike eesmärkide saavutamiseks ja töökohtade loomiseks.

Ühiskondliku ja kohaliku majanduse raames läbiviidavad tegevuskavad täiendavad kohalikke arengupoliitika, mis sageli seavad prioriteediks välisinvesteeringud. Võib väita, et omatakse liiga palju usku niisugustesse poliitikatesse, kuna uued tootmisettevõtted võivad paari aasta pärast peale loomist odavate tootmiskulude nimel või mõnel muul põhjusel kolida uutesse asupaikadesse.

Seega, ...

R09: Strateegiaid sotsiaal-majandusliku taassünni saavutamiseks tuleb rakendada kui kohaliku arengu poliitika koostisosa.

R10: Linna omavalitsused ning kohaliku ja regionaalse ettevõtlusarengu agentuurid peaksid võtma vastu formaalseid otsuseid sotsiaal-majandusliku taassünni jaoks oluliste projektide ja poliitikate toetuseks. Nad peaksid selgesti määratlema oma rolli projektide toetamisel, mis puudutavad kohalike haldusorganite volituste laiendamist, kohalikku ettevõtlust, ettevõtlusharidust ja sotsiaalmajandust.

Kohalike võimaluste tunnistamine muutuste läbiviimiseks

Sotsiaal-majanduslike projektide dokumenteeritud näited tõestavad selgesti positiivse reageerimise võimalust globaliseerumise ja muutustega kaasaskäivatele probleemidele.

Sellegipoollest peaksid linnad tunnistama, et on oluline ...

R11: Aktiivselt otsida uusi kohaliku potentsiaaliga majandustegevusi, sidudes neid kohalike eelistega, kusjuures neid eeliseid tuleks vaadelda kui kohaliku (töötü) tööjõu, kohaliku kultuuri ja kohaliku keskkonna poolt pakutavaid võimalusi.

R12: Linnad peaksid jätma ruumi novaatorlusele ettevõtlusalastes ja ühiskondlikes projektides. Erinevaid üksusu tuleks integreerida kui kohalikke eeliseid, selleks, et mobiliseerida nende loomingulised jõud, ressursid ja võimed.

Võrgustikud ja ettevõtluskultuur

Parimate tegevuskavade koordineerimisel võrgustikuna toimimine ja ettevõtluse edendamine on sotsiaal-majandusliku taassünni jaoks kaks olulist tähtsusega valdkonda. Eriti väiksemates linna omavalitsustes, linnadevahelises, regionaalses, või isegi riiklikus võrgustikus on oluline soodustada ideede ja sotsiaal-majandusliku taassünni projektide vahetust.

Seega on soovitatav järgmine:

R13: Ettevõtluse, integratsiooni ja sotsiaal-majanduslike projektide alase vastastikuse toetuse võrgustike arendamise programmide elluviimine kohalike otsuselangetajate poolt.

Loominguliste võimetega kohalikud ettevõtjad etendavad olulist rolli uute töökohtade loomisel. Töökohtade loomine on siiski veel tähtsaim eesmärk ühiskondliku orientatsiooniga majandusliku arengu poliitika jaoks. Vajaliku tähelepanuta on jäetud meetmed uue ettevõtluskultuuri arendamiseks.

Seega on soovitatav järgmine:

R14: Kohalikud võimuorganid peaksid intensiivistama oma ettevõtlushariduse programme. Siinkohal tuleks kaaluda NGO'de abi. Linnade omavalitsusi tuleks julgustada kontaktide loomisel nende organisatsioonidega ning teha koostööd kohalike koolide ja haridusasutustega.

R15: Toetada tuleks kohalike ettevõtete loomist. See võib toimuda erinevate 'inkubaatorprogrammide' kujul, või siis kohalikud võimuorganid võivad pakkuda ettevõtluse alustamise teenuseid ettevalmistusprogrammide ja juhtimiskonsultatsioonide kujul. Samuti võivad kohalikud võimuorganid abistada juurdepääsu võimaldamisega riiklikele või Euroopa ettevõtluse alustusstipendiumidele, pakkuda taskukohaseid kontoriruumi ja muid võimalusi.

Ettevõtlus on aktuaalse tähtsusega enamikes MECIBS'i linnades. Mõned aastad tagasi tegi SAAB Nyköpingis pakkumisi uute allettevõtjate saamiseks tagavaraosade tootmises. Ometigi ei kandnud pingutused vilja. SAAB'i juhtkonna arvates oli see tingitud ettevõtlusvaimu puudumisest Nyköpingis. Sootuks erinev on olukord Norrtäljes, kus teise kodu omanike arvukus on loonud võimalused suure hulga väikeettevõtete tekkeks, mis tegelevad teenuste pakkumisega ja käsitööga. Naskovis peetakse ettevõtluse vaimu madalaks pikaajalise palgatöö kultuuri tõttu, mis on olnud määravaks suureettevõtete töösuhetes, näiteks suhkru tootmises ja laevaehituses.

Herning, Taani tekstiilitööstuse keskus, on hästi tuntud oma ettevõtlusvaimu poolest, mida seostatakse endise tekstiilkäsitöö arenemisega kaasaegseteks tekstiiliettevõteteks. NGO'd võivad aidata arendada ettevõtluse alaseid haridusprogramme kui investeringut tulevikku. Rootslased ja norralased, kes olid oma kooliaastatel osalenud ettevõtlusprogrammides, hakkasid suurema tõenäosusega tegelema ettevõtlusega. Umbes 20% sellistes programmides osalejatest hakkasid ettevõtjateks võrreldes 3,1-4,5% nendest, kes sellistes programmides ei osalenud.

Sotsiaalmajanduse ja ühiskonna projektide toetamine

Samal ajal kui sotsiaalmajandus ei saa asendada formaalset majandust ja on oma probleemide lahendamise võimaluste poolest piiratud, võivad ühiskondlikud ettevõtted ja tegevusprogrammid aidata parandada ühiskondlikku integratsiooni ja tööhõive võimalusi.

Soovitav on järgmine:

R16: Sotsiaalmajandus ja integratsiooniprojektid tuleks muuta kohaliku sotsiaalpoliitika osaks ning määratleda tuleks niisuguste projektide võimalikud lähtepunktid. Eriti suurt kaalu tuleks omistada kohalike teenuste pakkumisele või laiendamisele, aga ka kontoriruumidele kättesaadavusele ning niisuguste initsiatiivide organisatsioonilisele toetamisele.

Sotsiaalmajandusprojektide näited: Sotsiaallettevõtte Ransel kooperatiiv Lappeenrantas ning tegevusprojektid *Aktivering Syd* Nakskovis ja *Arbeitsiosen* teenus Jüterbogis. Nakskovis ostab piirkonna küttefirma biokütust linna jäätmetöötusjaamast, kusjuures saadavat tulu kasutatakse jäätmetöötusjaama teenuste laiendamiseks integreerides selleks inimesi, kes muidu oleksid sotsiaalselt isoleeritud.

Pidev areng

Turuplats Salo jõe ääres. (Foto: Salo, Soome).

Majanduslikke muutusi on üldiselt seostatud saastuse hulga olulise vähenemisega tööstuste sulgemise tõttu, kuid samad muutused võivad kaasa tuua ka suurenevaid probleeme liiklusega, jäätmetega, ebapiisavate infrastruktuuriliste investeringutega ning pinnasreostusega endistes tööstuspiirkondades.

Tänapäeval ei piirdu keskkonnapoliitika enam mitte ainult saastuse ja keskkonnakaitsega, vaid üha enam ka arengupotentsiaalidega. Piirkonnad võivad muutuda elanikele, uustulnukatele, investoritele ja turistidele atraktiivsemaks, kui ümbritsev keskkond ei ole unarusse jäetud ja kui maaressursse ja looduslikke alasid on tõhusalt kasutatud.

Nyköping on teinud läbi struktuurilisi muutusi, mis olid tingitud langusest linna traditsioonilises tööstustoodangus. Senise tootmiskorralduse juures on peamine rõhk traditsiooniliselt olnud elukvaliteedil, linna merega piirnevusel ja logistikavõimalustel. Nyköpingi turustuskampaania ettevõtete ja elanike köitmiseks määratleb linna imidžit rootsikeelsete võtmesõnadega: 'Livet, havet, navet' või 'elukvaliteet, meri ja rattarumm.'

Nakskov püüab potentsiaalseid investoreid teavitada regiooni üha laienevast rohelisest profiilist. Salo kasutab rohelise profiili arendamist üldiselt arenenud ja kaasaegse regiooni turustusviisina, lootuses kõita tehnoloogiliselt arenenud ettevõtteid.

Kohalikud pideva arengu initsiatiivid on sageli algatatud väliste initsiatiivide ja poliitikate poolt, näiteks niisugused rahvusvahelised initsiatiivid nagu Agenda 21 ja Euroopa Ühenduse programmeeritud, aga ka riiklikud initsiatiivid ja teiste linna omavalitsuste või erasektori poolt pakutud näited. Võrreldes teiste meetmetega, nagu näiteks ettevõtte arendus, kaubamärkide sissetoomine, kultuuripoliitika ja linnaplaneering, moodustavad pideva arengu strateegiad ja projektid keskmise suurusega linnades pigem osa riiklikest ja rahvusvahelistest poliitikatest ja mitte kohalikest ideedest.

Ometigi on linnadel isiklik huvi integreeritud keskkonnakaitse kui kasvuparameetri vastu. Ühest küljest loetakse keskkonda linna kui elukoha ressursiks, teisest küljest vaadeldakse keskkonnasõbralikke ettevõtteid kui linnamajanduse olulisi elemente.

Stimuleerituna riiklikest ja rahvusvahelistest initsiatiividest, omavad kõik linnad plaane pidevaks arenguks, kuigi konkreetne tulemus võib igal üksikul juhtumil olla erinev. Lähtepunktid on Lääne- ja Ida-Euroopa linnadel väga erinevad, mistõttu otsene võrdlus on pisut ebaõiglane. Nimelt on Soome, Rootsi ja Taani linnadel tunduvalt pikem pideva arengu initsiatiivide ajalugu.

Soovitustest nähtub, et kohalike, riiklike ja rahvusvaheliste poliitikate vahel on tugev vastastikune seos.

Soovitav on järgmine:

R17: Euroopa Liit peaks toetama kohaliku toimetulemisvõime arengut. EL võiks toetada ideede ja konkreetsete initsiatiivide vahetamise võrgustikke. Eriti oluline on see väikeste ja keskmise suurusega piiratud arvu kontaktidega linnade jaoks. EL võib stimuleerida ka novaatorlikke initsiatiive sotsiaalse, majandusliku ja keskkonna arengu kombineerimiseks.

R18: Riiklikud toetusprogrammid ja seadusandlus peavad võimaldama mitmekülgseid kohaliku pideva arengu initsiatiive. Erinevaid sektoreid läbivad kohalikud meetmed võivad määrustega sageli vastuollu sattuda.

Linnaomavalitsuste jaoks tuleb rõhutada järgmisi prioriteete:

R19: Leida meetodeid, et muuta Local Agenda 21 konkreetsete majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaga seostuvate tegevuste platsdarmiks. Local Agenda 21 peaks olema pikaajaline strateegia, mis täiendab lühiajalisi linnaeelarve plaane. Pideva arengu projektid võivad olla väikesed, kuid sellegipoolest efektiivsed teadlikkuse suurendamisel. Projektid, mis seovad keskkonna ja tööhõivega seonduvaid plaane, võivad olla eriti efektiivsed.

R20: Edendada järjepideva arengu eesmärke ja konkreetseid tegusid, kaasates kompetentseid administratiivseid ja poliitilisi jõude kui 'muudatuste teadlikke läbiviijaid'. Järjepidevust võib vaadelda kui konkurentsivõimelisuse tegurit.

R21: Järjepideva arengu tagamiseks mõeldud tegevused ei tohiks olla üksnes linna keskkonnasektori valdkond. Selle asemel peaksid pigem kõik linna planeerimisstrateegiad arvestama ümberstruktureerimise mõju järjepidevale arengule.

R22: Leida novaatorlikke viise suhtlemiseks nii avaliku kui ka erasektoriga. Toetada avalikke diskussioone, näiteks kutsudes era- ja avaliku sektori esindajaid osalema järjepideva arengu projektides.

R23: Osaleda koostööprojektides teiste linnade ja regioonidega ning seda nii kodus kui ka välismaal, selleks, et vahetada kogemusi ja ühiselt analüüsida probleeme.

Kultuuripoliitika ja linna areng

Tsirkuseetendus Lappeenrantas, Soome. (Foto: Vesa Mikkonen).

Nagu ka suuremad linnad, nii kasutavad väikesed ja keskmise suurusega linnad kultuuripoliitikaid, et saavutada mitte ainult kultuurilisi eesmärke, vaid ka linna arenguks ning majanduslikeks ja sotsiaalseteks eesmärkideks. Kultuuri kõigis selle vormides, olgu see siis ehituspärandid, kultuuriteenused, projektid või sündmused, loetakse sageli oluliseks asukohaga seonduvaks teguriks, mis võib köita nii investoreid ja turiste, kui ka elanikke. Lisaks sellele, kultuuripoliitika, projektid, sündmused ja asutused võivad olla ka vahendiks linnasiseste taassünnistrateegiate rakendamisel ja 'kultuuritsoonide' loomisel linna piirides.

Kultuuripoliitika, projektid ja sündmused võivad olla finantseeritud väga erinevate allikate poolt ja ka nende sümbolne väärtus linna jaoks võib olla erinev. Oluline küsimus on see, kas kohalikud kultuuriinvesteeringud peaksid olema suunatud suurtele sündmustele ja asutustele, või peaksid need olema jaotatud võrdselt avalike ja era kultuuriprojektide vahel, eriti väikestes ja keskmise suurusega linnades, kus eelarve kultuurisündmuste jaoks on piiratum, kui suuremates linnades. Lisaks, rahalised vahendid Läänemere regiooni linnades on väga erinevad, olenevalt sellest, kas tegemist on Ida Euroopa linnadega või nn. Põhjamaade heaoluühiskondadega.

MECIBS'i linnade kogemused näitavad, et tuletorni projektid, suurejoonelised sündmused ja festivalid ning avaliku ja erasektori vaheline partnerlus võib olla vägagi efektiivne linna atraktiivsuse suurendamisel ja selle imidži parandamisel. Samuti võib märgata tendentsi ressursside koondamiseks suuremate asutuste ja projektide tarbeks (Vt. juhtumuringud Jüterbogi, Randers ja Lappeenranta kohta).

Sündmused ja projektid kui kultuuripoliitika osa määravad suures osas ka linna identiteedi ja imidži. Sellegipoolest näitavad kogemused, et väiksemaid kultuuriprojekte ei tohiks ignoreerida ning eriti tähtis on kohalike inimeste kaasamine kultuuripoliitikaalaste otsuste langetamisse. Jüterbogi näite varal saab ilmsiks, et ühiskondlikud sidemed võivad anda suure panuse kultuuripoliitikasse, mis baseerub kohalike inimeste osavõtul. Kuldiga elanikud

toetavad agarasti kohalike võimude initsiatiivi Maailma Pärandi Paiga staatuse taotlemisel, mis näib omavat positiivset mõju tervele linnale.

Kohaliku kultuuripoliitika kontekstis on 'kohalik initsiatiiv' saanud võtmesõnaks terviklike linnaarendusstrateegiatega juures, mis on suunatud elanike loomingulise potentsiaali ärakasutamisele, aga samuti ka erinevate elanikkonnakihtide kaasamiseks ja integreerimiseks.

Jüterbog: 'Kultuuri koha pealt tahame me mängida Brandenburgi Esiliigas.'
Kuldiga: 'Kuldiga linn omab unikaalset ajaloolist ja kultuurilist pärandit, mida UNESCO staatus aitab edendada.'
Lappeenranta: 'Meie suunitlus on väga regionaalne, mis tähendab seda, et me suuname oma kultuuritöö mitte ainult linnale, vaid tervele Lõuna Karelia regioonile.'
Randers: 'Meil tuleb keskenduda sellele, mis on eriline ja unikaalne.'

Viidates kultuuripoliitikate uurimise resultaatile, mis hõlmasid nelja Jüterbogi, Kuldiga, Lappeenranta ja Randersis läbiviidud juhtum-uuringut, on soovitatav järgmine:

R24: Kultuuristrateegiaid ja investeeringuid tuleks lugeda linnade ümberstruktureerimise põhielementideks ning seda nii füüsilises kui ka imidži tähenduses. Seega peaks kultuuripoliitika käima käsikäes teiste poliitikatega.

R25: Euroopa Liidu tasandil peaksid kultuuripoliitikaga seotud programmid olema ühendatud regionaalpoliitika ja struktuuriliste fondidega.

R26: Kohalikul tasandil peaksid kultuuristrateegiad ja investeeringud lähtuma eelkõige kohalikest oludest ja spetsiifilistest potentsiaalidest, puudutagu see siis ajalooliste objektide sümbolset väärtust või silmapaistvate kultuurikeskuste rajamist. Oluline on, et linnad väldiksid teiste linnade kultuuriprojektide kopeerimist.

R27: Tuleb tunnistada, et linnade arengu laialdasemate eesmärkide saavutamine kultuuripoliitika kaudu on loomingulisuse, võtmeinimeste integreerimise ning sihikindluse ja mitte niivõrd raha küsimus.

Mõnedes linnades saab kultuurialaseid 'tuletorni projekte' ja suurejoonelisi sündmusi efektiivselt kasutada selleks, et teha linnale reklaami. Kohalikud võimud peaksid hoolitsema selle eest, et kultuurialased 'tuletorni projektid' saaksid integreeritud inimeste igapäevasesse tegevusse ning saaksid osaks linna elust.

Väiksemaid kultuuriprojekte ei tohiks kultuuripoliitika raames ignoreerida, kuna need võimaldavad kohalikel inimestel osaleda linna kultuurielus.

R28: Kohalikud võimud peaksid kaaluma, kas 'tuletorni projektid' peaksid olema adresseeritud kohalike elanike vajadustele või peaksid need olema suunatud uute elanike, turistide ja investorite köitmiseks.

R29: Tuleks kaaluda võimalusi kohalike ressursside mobiliseerimiseks ja kohaliku teadlikkuse ja üksmeele suurendamiseks. Seega, pakkudes kohalikele elanikele võimalusi osaleda ja

mõjutada otsuselangetamise protsesse, võivad ühiskondlikud võrgustikud suuresti aidata kaasa kultuuripoliitika edukusele.

R30: Selleks, et tuletorni projektid erinevates linnades üksteist täiendaksid, tuleks arendada koostööd naaberlinnadega.

Linnade märgistamine

Nyköping Roots is on kijutanud alla turustuslepingule Ryan Airiga, lennufirmaga, mis kasutab Nyköpingi külje all asuvat Skavsta Lennujaama Stockholmiga ühendusepidamiseks. (Foto: Nyköpingi linna omavalitsus).

Konkurents Läänemere regiooni linnade ja regioonide vahel intensiivistub ning mitmed kohalikud võimud keskenduvad linna atraktiivsemaks muutmisele ja investorite köitmisele. Tänapäeval ulatub sedasorti tähelepanu tunduvalt kaugemale üksnes turistide ligimeelitamisest ning tähtsamad linnad tunnistavad niisuguste tähelepanuköitmise ettevõtmiste eeliseid nagu linna märgistamine ja tuletorni projektid. Tegelikult leiavad niisugused teguviisid aset ka keskmise suurusega linnades ja seda sageli vastuseks üha suurenevale konkurentsile. Mõnikord tehakse seda ka linnale identiteedi leidmiseks, mis kõige paremini peegeldab selle muutuvaid sotsiaalmajanduslikke tingimusi.

Linnade identiteeti mõjutab terve hulk protsesse:

Globaliseerumine ja tööjõumahukate töökohtade kadumine ei mõjuta mitte ainult linnade majandust, vaid mõjutab ka nende identiteeti. Linna identiteet saab otseselt kannatada, kui linna identiteediga vahetult seotud suuretegevõtted äkitselt sulguvad. Ka riiklikud administratiivsed reformid võivad endaga kaasa tuua radikaalseid muutusi, nagu on juhtunud suurte haiglate ja sõjaväebaaside sulgemisel. Ära ei kao mitte ainult linna teatavad funktsioonid, vaid ka avaliku sektori prestiižikad töökohad. Samuti ei ähvarda linna mitte ainult selle senise identiteedi kadumine. Kui ettevõtte sulgemisel jääb järele vaid must maa ja suurenev tööpuudus, siis sellest võib alguse saada negatiivse imidži spiraal. Teistel juhtudel aga annab ettevõtte sulgemine alguse linna arengu uutele võimalustele kesklinna ihaldusväärsusel aladel ning pakub võimalust uue atraktiivse imidži arendamiseks.

Globaliseerumisega on tihedasti seotud ka üldine kaldumine industriaalühiskonnalt teenindusele ja haridusele orienteeritud ühiskonna suunas. Endiste tööstuslinnade roll ja identiteet teeb läbi pöördumatuid muutusi. Kuna uus teenuste osutamisele orienteeritud majandus kaldub koonduma suurematesse linnadesse, kogevad väikesed ja keskmise suurusega linnad sageli oma identiteedi kadu. Kompenseerida püütakse seda sageli vaadates tagasi oma industriaalperioodi eelsele ajale ning linna mineviku kultuuripärandi ikoonidele.

Kalduvus regionaalse laienemise suunas intensiivistab konkurentsi metropoli regiooni linnade vahel ja seda eriti just eluasemeturul. Potentsiaalsete elanike köitmiseks on metropoli regiooni

linnad viinud läbi linna märgistamise kampaaniaid. Metropoli regiooni piirimaal asuva linna jaoks võib edukas linnamärgistuskampaania olla piletikas metropoli tööjõuturule.

Linnad viivad läbi turustus- ja märgistuskampaaniaid. *Linna turustamine* puudutab niisuguste mõõdetavate ja käegakatsutavate omaduste müüki, nagu füüsiline infrastruktuur, atraktiivne asukoht, looduskeskkond, kultuuri puudutavad tuletornid, avalikud teenused ja soodsad kohalikud maksustamistingimused. Turustamist võidakse organiseerida turismibüroode kaudu, kuid seda võidakse levitada ka brošüüride, ajalehtede, teadetetahvlite, spordisündmuste, internetiportaalide ja muu meedia kaudu.

Linna märgistamine puudutab mittekäegakatsutavate omaduste propageerimist, nagu näiteks linna 'vaim.' Seega tähendab linna märgistamine mingi märgi või sildi sümboolset konstrueerimist, koondades linnaga seonduvad sümbolid mingiks 'looks' või imidžiks.

Randers ja Nyköping asuvad metropoli regioonis. Mõlemad linnad on kaotamas oma identiteete tööstuslinnadena ning püüavad siseneda metropoli elamuturule, püüdes samas saada kultuuri- ja spordisündmuste keskuseks. Mõlemad linnad on viinud läbi märgistamiskampaaniaid. Randersi kampaania püüdis taaslustada mitmeid unustuse hõlma vajunud linna eel-industriaalseid imidžeid, samal ajal kui Nyköpingi märgistamine on rõhutanud kolme linna strateegilise tähtsusega tegurit: hea elu, meri ja infrastruktuur.

Linna vajadus märgistamise ja turustamise järele on eri linnade puhul erinev. Märgistamine on eriti vajalik linnade puhul, mis teevad läbi oma rolli ja identiteedi muutusi. Siia rühma kuuluvad metropoli regiooni linnad. Perifeerse regiooni linnad kalduvad rohkem turustama oma kohalikke ressursse ja seda eriti siis, kui püütakse reklaamida looduskeskkonda turismi arendamiseks.

Märgistamist kaaluvate linnade jaoks on soovitatav järgmine:

R31: Märgistamine on eriti oluline nende turul konkureerivate linnade jaoks, kus tarbijad ei tee oma valikuid mitte hindade põhjal, vaid suurel määral emotsioonide ja muude psühholoogiliste tegurite najal. Niisugune on olukord sageli äärelinnade elamuturul, kus 'kaup' on enam-vähem ühesugune. Seega linnad, mis soovivad saavutada eelist niisugustel turgudel, peaksid kaaluma emotsionaalse elemendi lisamist oma reklaamitöösse.

R32: Linnad, mis konkureerivad hinna-faktori poolt mõjutatud turgudel, peaksid oma reklaamikampaaniaid korraldama teisel viisil, näiteks ahvatleva geograafilise asukoha, madalate maksude, odava tööjõu, sujuva linna haldamise, jms. rõhutamise teel.

R33: Linna märgistamise kasutamist kodanike eneseteadvuse tugevdamiseks peaksid kaaluma linnad, mida iseloomustab majanduslik allakäik ja usu kaotus sisemistesse ressurssidesse olukorra paremaks muutmiseks. Keskenduda tuleks olemasolevatele positiivsetele ja väärtuslikele kohalikele ressurssidele ning sellele, kuidas oleks neid võimalik edasi arendada.

R34: Linnasisese märgistamise õnnestumiseks on oluline, et linna märgi suhtes valitseks omanditunne. Linna elanikud peaksid suutma endid samastada nende sümbolite ja lugudega, mis linna märgi moodustavad. Elanikel peaks olema võimalus märgistamisse oma panus anda kogu märgistamise protsessi vältel.

R35: Märgistamiskampaaniate käigus tuleks vältida lahknevust selle vahel, mida inimesed kogevad ja mida neile on lubatud. Seega peaks tugev linna märk viitama tervele linnale ja mitte üksnes selle üksikutele tunnusoonte. Samuti peaks märgistamisega kaasnema tegelik tegutsemine.

R36: Linna märgistamine nõuab pikaajalist pühendumist selles mõttes, et nõuab pikajalisi pingutusi tulutoovate resultaatide saavutamiseks. Seega on eduka märgistamise eeltingimuseks, et kampaania läbiviijad ei taotleks vaid lühiajalisi resultate.

R37: Linna märgistamise lõppfaasis on oluline, et linna administratsioonis oleks kompetentne eestvedaja.

R38: Linnade omavalitsused peaksid tunnistama vajadust selgitada oma kodanikele, miks ja kuidas linna turustamine kulgeb ning kuidas investeeritakse raha linna välisel turustamisel.

Linna planeerimine ja avalik osavõtt

Veepiiriga piirduva ala arendamine Randersis. Randers on tüüpiline näide linnast, mis sihikindlalt arendab oma keskseid piirkondi veepiiri suunas. Gudena jõe lõunakaldal on alanud endise tööstustsooni muutmine mitmeid ärisid sisaldavaks linnapargiks. Niisugust arengut planeeriti mitmeid aastaid, kuid sai tegeliku alguse alles siis, kui kohalik pank Kronjylland otsustas piirkonda ehitada oma uue hoone. (Foto:Kronjylland)

Elanike koosolek. Biitannummi elamupiirkonna planeerimine. Salo (Foto: Salo linn)

Linna majanduse ja selle funktsioonide muutmine toob kaasa muutusi ka linna maa kasutamises. Linna aladel suletakse endisi asutusi ja avatakse uusi. Linnaplaneeringu ülesandeks on seesuguste maakasutuse muutuste protsessi koordineerimine.

Muutused maakasutusviisides võivad endaga kaasa tuua ka probleeme, kuid see võib samuti aidata algatada uusi arenguid, eriti, kui tegemist on atraktiivsete asupaikadega linnakeskuse lähedal või siis veepiiri ligidal. Linna planeerimise kunst sisneb selles, et määratleda pigem arengupotensiaalid, selle asemel, et keskenduda kasutamata maatüki probleemidele ning seeläbi muuta probleemid lahendusteks.

Muutused linnades nõuavad uut liiki linnaplaneeringut. Linna kasvuperioodil puudutab linnaplaneering saadavaloleva maa kasutusseandmist ning maa kasutuse ratsionaalset tsoonidesse jaotamist. Muutuste perioodil aga keskendub linnaplaneering pigem maa kasutusviisi muutmisele ja mitte maa kasutuseleandmisele, samuti pigem linna kasvu

stimuleerimisele ja mitte reguleerimisele. Seega on linnaplaneerija ülesanne muutunud kasvule reageerimisest kasvu propageerimiseks.

Mõningad õppetunnid:

R39: Linnaplaneering on vahendiks uute aspektide arendamisel ja lisamisel linna identiteeti. See sisaldab arhitektuurilist pärandit, linna avalikku ruumi ja uut arhitektuuri. Tegeledes linna identiteedi küsimustega, peaksid planeerijad keskenduma linna nendele omadustele, mis on konkreetse linna jaoks unikaalsed. Nad peaksid püüdma luua iseloomulikke imidžit välismaailmale ja identiteeti linna enese tarbeks.

R40: Muutused linnades tekitavad nendesse tühimikke, mis on avatud uutele arengutele. Selleks, et kõiki potentsiaale täiel määral tunnistada, on soovitatav, et potentsiaalsed arengupunktid registreeritaks ja kaardistataks ning võetaks seejärel tervikliku arengustrateegia väljatöötamisel lähtepunktiks.

R41: Linna planeerijad peaksid propageerima tühjaks jäänud paikade rekonstrueerimist, astudes dialoogi maaomanikega ning visandades erinevaid arenguvõimalusi iga konkreetse paiga puhul.

R42: Uute elanike ligimeelitamiseks töötatakse välja uusi hoonestusplaane, eriti metropoli regiooni linnades. Hoonestusplaanide puhul arvestatakse inimeste vajadusi, elustiili nõudeid, ja linna miljööd. Perifeerse regiooni linnades järgib hoonestus pigem kohalikke vajadusi kui elustiili nõudeid.

R43: Linna kolivad perekonnad tahavad sageli alguses üürida korteri, et seejärel otsustada, kas soovivad jääda alatiseks. Järelikult peaksid linnad võimaldama seesugust 'esmast majutust' linna kolivate perekondade jaoks.

R44: Paljud linnad on rajanud või planeerinud sündmuste läbiviimise keskusi, kasutades ära konkreetse paiga eripära. Niisugune lähenemisviis muudab iga keskuse unikaalseks, kuna ei kopeerita pelgalt teisi.

R45: Keskmise suurusega linnade jaoks on oluline ka teabetalitluste integreerimine. Siia kuulub uute linnade planeerimine ja kujundamine, aga ka vanade uuendamine, samuti ettevõtlusparkide, teabekeskuste, hariduskeskuste, asutuste ja linnakute väljaarendamine.

R46: Oma traditsioonilisest tööstusest sõltuvates linnades peab planeering kindlasti sisaldama vanade tööstuspiirkondade moderniseerimist. See hõlmab kogu infrastruktuuri moderniseerimist ning ka niisuguseid rajatisi nagu logistikakeskused.

R47: Muutused linnades on toonud kaasa muutusi linna planeerimise metodoloogias ja selle orientatsioonis. Silma hakkavad järgmised muutused:

- Nõudmisest on saanud pakkumine.
- Funktsionaalne ruum on saanud unikaalseks ruumiks.

- Linna laiendamine äärealade arvelt on asendunud planeerimisega linna keskusest ääre suunas.
- Territoriaalsete ressursside kaitsmine on asendunud nende ärakasutamisega.
- Eesmärgid on asendunud kontseptsioonidega.
- Rõhuasetus on kaldunud nähtustele reageerimiselt nende ennetamisele.
- Individuaalne tegutsemine on asendunud aktiivse tegutsemisega koostöövõrgustiku raames.

Lõpuks tuleb tunnistada järgmist:

R48: Linna planeerimine on üldsuse osavõtu jaoks oluline poliitikavaldkond. MECIBS'i linnades on välja töötatud uusi protseduure uute atraktiivsete elamurajoonide planeerimisel Salos ja Randersis.

Kohalikud ettevõtluse ja arengustrateegiad.

UPM Grupp. Kaukase paberivabrik. Lappeenranta, Soome.

Muutusi läbitegevates linnades muutuvad ka ettevõtluspoliitika. Varem keskendusid kohalikud ettevõtluspoliitika teenustele ja initsiatividele kohalike äriettevõtete huvides ning neid rakendati suhteliselt stabiilses ja kasvavas majanduses. Tänapäeval aga on kohalik ärielu suurel määral sekkunud linna arengu strateegiasse, sageli demonstreerides hoiaku muutumist tühipaljast ärihuvide kaitsmisest kompetentse panuseandmiseni linna arengusse.

Sõltuvus kobarast ja mitmekesistamine.

Majanduslikult iseseisvates regioonides asuvad linnad on sageli majanduslikult sõltuvad kindlatest pädevustest ja toodangutüüpidest – kobaratest. Seega, nende linnade saatus on tihedalt seotud kohaliku kobara arenguga. Mõned MECIBS'i linnad on kogunud terve kobara sulgemist, samal ajal kui teistel linnadel on õnnestunud muutusi läbi tegevate kobarate raames pädevusi uuendada.

Herningi linna areng võlgneb suures osas tänu selle tekstiilitööstusele. Paljudest käsitöö- ja väiksematest firmadest arenesid välja mitmed tekstiilifirmad, moodustades suure kobara. 1990-ndatel aastatel lõpetati käsitööle tuginev toodang ning suunati see Poolasse ja Leetu. Ometigi, tänu juhtimise, disaini, ekspordi ja märgistamise pidevale jälgimisele, arendas tekstiilikobar uusi sektoreid tekstiilitööstuse raames ning tegi selle tulemusena läbi majandusliku kasvu. Suur osa edust võlgnes kohalikele teabeasutustele, eelkõige TECO koolile ja teabekeskusele. Asudes omaette majandusregioonis, sai ka Kokkola tekstiilitööstus välja tõrjutud. Uute funktsioonide arendamise asemel kadus tekstiilitööstus linnast ja tervest regioonist. Sellest ajast peale on tekkinud uusi kobaraid ja seda eelkõige keemiatööstuse näol.

Kuna ühepoolne sõltuvus kobarast võib olla ohtlik, on paljudes linnades hakatud otsima alternatiive kobarate arendamisele. Ühesks niisuguseks alternatiiviks on teabe ja pädevuse täiustamine, et järgida üldise teabebaasi suurenemise trendi, mis on vajalik edukaks

tootmiseks ja äritegevuseks. Seega püüavad mitmed MECIBS'i linnad parandada kohalikke hariduse omandamise võimalusi, tehes seda sageli sidemete arendamise teel ülikoolidega.

Kui linnades tegeldakse kobaratega seonduvate küsimustega, siis seda võidakse teha mitmel eri viisil. Peale spetsialiseerunud tootmise kobarate, *tootmiskobarate*, adresseeritakse ka funktsionaalsete omadustega ettevõtete kobaraid. Näiteks Herningi regioonis moodustas Midt-Vest erilise teabe- ja pädevuskeskuse, et abistada ja arendada allettevõtjate nn. *funktsionaalset kobarat*. Mõned linnad püüavad juurutada ideedele või kontseptsioonidele tuginedes uusi toodanguartikleid. Niisuguse kontseptsiooni töötas välja näiteks Nakskov, püüdes luua tööstust ja keskkonnaparki, tuginedes ettevõtetevahelise tööstussümbioosi ideele.

Soovitav on järgmine:

R49: Linnad, mis on sõltuvad ühest või enamast tootmiskobarast, peaksid hoolikalt kaaluma kobaraga seonduvaid arengupotensiaale ja riske.

R50: Kui muutused domineerivas kobaras toovad endaga kaasa käsitsitoodaugu väljatõrjumise, siis tuleks võtta kasutusele meetmeid ülejäänud kohalike funktsioonide arendamiseks tootmise väärtus-ahelas (Vt. ka R60-R62).

R51: Kobara mõjupiirkonnas asuvad linnad peaksid hoolikalt kaaluma ühe suure firma või mingi kindla tootmisharu mõjusfääris olemisega kaasnevat riske (Vt.ka R64-R66).

R52: Üldiselt on soovitatav laiendada ja mitmekesistada majanduslikku baasi. Seega tuleks kaaluda alternatiivide arendamist olemasolevale tootmiskobarale. See võib hõlmata funktsionaalsete ja konseptuaalsete kobarate arendamist ning uute haridusasutuste rajamist. (Vt.ka R63).

Varsti pärast seda, kui tuuleveski firma VESTAS edukalt rajas oma filiaali Nakskovi, asusid kaks allettevõtjat VESTAS-e naabrusesse, milledest üks ehitas tuuleveski torne, teine aga tegi liivapritsitöid ja värvis tuuleveskite tiibu. Tänu liitumisele teise tuuleveski firmaga ainult mõned aastad hiljem, tühistas VESTAS kõik lepingud allettevõtjatega ning sõlmis lepingu üksnes liivapritsi firmaga.

Kuna riiklikud ja regionaalpoliitikad kobarate suhtes Läänemere regioonis oluliselt erinevad, on soovitatav järgmine:

R53: Riiklikke poliitikaid ning kobaraid puudutava poliitika kohalikke saavutusi MECIBS'i maades tuleks perioodiliselt analüüsida ja võrrelda.

Kohalik raamistik ettevõtluse arenguks

MECIBS'i linnades positiivset majandusarengut võimaldava raamistiku kujundamine on tähendanud investeringuid kohalikesse ja regionaalsetesse *ettevõtlusparkidesse, teabe- ja pädevuskeskustesse, inkubaatoritesse, infrastruktuuri ja logistika teenustesse*. Teabe- ja pädevuskeskused on teabeasutused, mis on rajatud eesmärgiga abistada pädevuse arendamisel teatavates tööstustoodangu harudes või sektorites.

Ettevõtluse arengu raamistikud on olulised kõigi keskmise suurusega linnade jaoks. Ometigi kalduvad metropoli regioonilinnad keskenduma rohkem uutele võimalustele, samal ajal kui sõltumatud regioonid kalduvad keskenduma olemasolevate tootmiskobarate moderniseerimisele. Perifeerse regiooni linnad aga kalduvad reageerima kohaliku toodangu spetsiifilistele vajadustele.

Soovitav on järgmine:

R54: Teabe- ja pädevuskeskuste vajaduse määramiseks tuleks korraldada kohalikke diskussioone.

Teabe- ja pädevuskeskuste ning ettevõtlusparkide erinevuse ja keerukuse tõttu on raske anda üldidi soovitusi.

Soovitav on järgmine:

R55: Teadmiste ja kogemuste jagamise võrgustike rajamine Läänemere regioonis, mis keskenduks teabe- ja pädevuskeskuste saavutustel ning sellel, kuidas neid finantseerida ja organiseerida.

Teabekoridoride arendamine

Üldiselt on nii, et enamikes keskmise suurusega linnades püüavad arengupoliitikad täiustada ettevõtete kohalikku teavet ja pädevust, aga ka kodanike haridustaset. Peale ülalnimetatud initsiatiivide kohaliku toodangu teabebaasi täiustamiseks on mitmed MECIBS'i linnad rajanud hariduskeskusi koostöös ülikoolide ja teiste teeviidahoidjatega.

Paljud keskmise suurusega linnad ei ole piisavalt suured, et rajada oma ülikool. Selle asemel teevad nad koostööd regionaalsete või riiklike ülikoolidega, et rajada *teabekoridore*, mis pakuvad erinevaid haridusprogramme, milledest mõned keskenduvad kohalikule töajouturule, teised aga püüavad rajada platvorme ülikoolihariduseks.

Kohalikule töajouturule orienteeritud haridusprogrammid sisaldavad sageli koostööd kohalike ettevõtetega. Töajouturu ja hariduse vaheline koostöö on väga suure tähtsusega. Seega, suur hulk oskustöajoudu võib olla kohaliku majanduse jaoks tulusam, kui suur hulk väga kõrge haridustasemega inimesi.

Soovitav on järgmine:

R56: Linnad peaksid ära kasutama ülikoolide kasvavat huvi oma haridusturu laiendamiseks ja eksperimentaalsete hariduspakkumiste läbiviimiseks.

R57: Keskmise suurusega linnad peaksid seega mängima haridusprogrammide vahendaja rolli rajades mujalasuvate ülikoolide jaoks kohalikke tegevusvälju, selle asemel et oma ülikooli rajada.

R58: Ülikooli satelliite tuleks rajada koostöös olemasolevate haridusasutustega.

R59: Polütehnilise ja kutsehariduse arendamist tuleks pidada tõhusaks täienduseks või alternatiiviks ülikooliharidusele.

Majandusliku integratsiooni regionaalsed mõjud

Madratsite tootmine Chojnices, Poolas (Foto: Soren Smidt-Jensen).

Üks tähtsamaid pideva regionaalse integratsiooni näitajaid Läänemere ümbruses on see, et suur hulk väiksemate Läänemere regiooni maade väliskaubanduspartnereid on teised Läänemere regiooni maad. Seda protsessi tugevdavaks jõuks on tugevate sidemete arenemine rahvusvahelise tootmissüsteemi raames. Peale kaubanduse on otsesed välisinvesteeringud integratsiooniprotsessi jaoks väga olulised, näiteks kui investeeringud liiguvad Läänemere regiooni maade, regionide ja linnade vahel.

Integratiivsed investeeringud on leidnud aset mitmetes sektorites. Ühesks näiteks on 1990-ndate aastate investeeringud tekstiilisektoris ühelt poolt Taani ja teiselt poolt Poola ja Leedu vahel.

Regionide ja linnade seisukohalt on välisinvesteeringud võrdväärsed kas olemasolevate töökohtade väljatõrjumisega või siis uute jaoks eelduste loomisega. Läänemere regionis leiavad need kaks protsessi tõenäoliselt aset regionide läänepoolses (endiste töökohtade väljatõrjumine) ja idapoolses osas (uute töökohtade tekkeks eelduste loomine), andes sellega panuse koostööle ja majanduslikule integratsioonile Läänemere regiooni ida- ja läänepoolse osa vahel.

Nimetatud kahe protsessi vahetu tagajärg on kas töökohtade kadumine (ja seega negatiivne) või uute töökohtade teke (seega positiivne). Pikemas perspektiivis aga ei ole tegemist enam positiivsete ja negatiivsete tagajärgedega, kuna nende arengute tagajärjel saavad alguse uued protsessid, mis võivad tasakaalustada lühiajalisi positiivseid või negatiivseid tagajärgi. Seega, regionid, kus endised töökohad kaovad, võivad edukalt väljaarendada oma allesjäänud funktsioone toodangu väärtusahelas. Need regionid aga, kuhu tekkisid uued töökohad, võivad omakorda orienteeruda ümber uute ja veelgi odavamate tööjõuturgude kasutamisele. Seega, ettevõtlus- ja arengupoliitika ei peaks üksnes püüdlema kahe ülalkirjeldatud protsessi soodustamisele või vältimisele.

Samal ajal kui töökohtade kadumine uute odavate tööjõuturgude kasutuselevõtu tõttu võib tõsiselt mõjutada linna või regiooni, näib see mitte nii rängalt mõjutavat riiklikku majanduse arengut. Taanis näiteks moodustas kirjeldatud põhjustel töökohtade kaotamine 2001. aastal kõigest 2 % kogu töökohtade voolavusest.

Ometigi, enamike vaatlejate arvates on töökohtade kadumine odavama tööjõuturu kasutuselevõtmise tõttu alles algjärgus. Esimesed kannatajad selle all olid madala

väljaõppetasemega töölised tootvates tööstusharudes. Tänapäeval aga ei ole puutumata ükski füüsilise toodanguga tegelev tööstusharu, samuti ka teenuseid osutavad ettevõtted.

Regioonide peamised tunnused, kus leiab aset endiste töökohtade kadumine uute töøjõuturgude kasutuselevõtmise tõttu:

- Protsess jätkub ja levib uutesse tööstusharudesse (näiteks mööblitööstus, metallitööstus) ning pikemas plaanis ka teenuseid osutavatesse ettevõttesse. Viimane saab ilmselt olema tõsisemaks probleemiks funktsionaalse süsteemi kõrgema järgu linnadele ja regioonidele, kui seda on MECIBS'i partnerid.
- Protsess ei näi peatuvat sinikraelistes ametikohtades.
- Ka väljastpoolt Läänemere regiooni kasutuselevõetavad odavamad töøjõuturud on tuleviku jaoks suure tähtsusega, mis jätab Läänemere regioonile uued probleemid ja väiksemad võimalused majanduslikuks arenguks.

Läänemere regiooni idapoolse osa jaoks, kus odavama töøjõuturu tõttu uued töökohad avanevad, seostuvad peamised probleemid järgnevalt:

- Välisinvestorite oportunistliku käitumise tõttu ei pruugi uued töökohad püsida kuigi kaua, kuna soovi korral on võimalik leida veelgi odavamaid töøjõuturge. Selle tagajärjel tekib regioonile uusi tööpuudusest tulenevaid probleeme.
- Suur sõltuvus välisfirmade otsustest tootmise asukoha suhtes jätab linna avatuks ebasoodsatele tagajärgedele.
- Tekkivad töökohad eeldavad reeglina madala väljaõppetasemega töøjõudu.
- Uued loodavad tehased on sageli kohalikust tootmissüsteemist isoleeritud.

Kohaliku ja regionaalse valitsuse võimalused reageerida ettevõtete ümberasumisele on piiratud ja seda eriti just filiaalide puhul. Järelikult on kohalikul tasandil optimaalseimaks reageeringuks koostöövõrgustiku loomine.

Regioonid, kus toimub endiste töökohtade kadumine uute töøjõuturgude kasutuselevõtmise tõttu

Olemasoleva tööstuse suhtes võib niisugustele regioonidele pakkuda järgmisi soovitusi:

R60: Toetada olemasolevate firmade väärtusahela laiendamise protsessi, näiteks toetada ettevõtte muid funktsioone, peale füüsilise toodangu. Põhipädevused, mida tuleks arendada on järgmised: disain, tootmislogistika, marketing ja levitamise juhtimine.

R61: Kohalik ettevõtluse arengu poliitika peaks andma prioriteedi kohaliku asukohaga ettevõtetele ja mitte filiaalidele. Ka tuleviku potentsiaal näib olevat parem ettevõtetele, mis müüvad oma toodangut enda ja mitte allettevõtjate kaubamärgi all.

R62: Üldine poliitika peaks olema üleüldise pädevustaseme parandamine (haridus ja uurimistöö), kuna see aitaks tugevdada regiooni võimet oma majandusbaasi ümberstruktureerimiseks.

Lõpuks võib pakkuda veel järgmisi soovitusi:

R63: Laiendada linna või regiooni tööstuslikku baasi näiteks äritegevuse mitmekesistamise teel.

Regioonid, kus toimud uute töökohtade avamine sealse tööjõuturu kasutuselevõtmise tõttu

Soovitused selle regiooni linnadele on väga sarnased eelnevalt kirjeldatud regiooni soovitudele.

R64: Eriti tähtis on vältida tööstuslikku monostruktuuri ja enklaavtööstust, millel puuduvad adekvaatsed sidemed kohaliku regiooniga. Kohalikud ettevõtted peaksid võimaluse korral vältima sõltuvust ühest või paarist partnerist.

Soovitav on järgmine:

R65: Laiendada pädevustaset regioonis ning püüda igati intensiivistada regiooni väärtuse kasvu. See võib pakkuda kaitset ettevõtete odavamale tööjõuturule ümberorienteerumise ohu puhul.

R66: Regioonid peaksid endid ette valmistama uute ettevõtete toetamiseks kohalikul ja regionaalsel tasandil, et integreerida neid võimalikult kiiresti kohalikku ettevõtluskeskkonda.

Võrgustike loomine

Terve MECIBS'i projekti vältel on võrgustike loomine olnud võtmeküsimuseks. Ühelt poolt soodustavad võrgustikud kohapealset kogemuste omandamist. Teiselt poolt soodustab see strateegilist tegutsemist. MECIBS'i projekt on andnud oma panuse mõlemile nimetatud aspektile. Projekt viidi läbi Läänemere regiooni erinevates paikades ja see on andnud suure panuse ühendatud strateegiatele. Projektist nähtuvad kogemused demonstreerivad vähemalt kolme soovitatavat võrgustike loomise viisi.

R67: Võrgustike loomine ja kohapealne kogemuste omandamine on väga soovitatav linnade muutumisajajärgul. Soovitada võib kolme liiki võrgustikke:

- Võrgustike loomine makrotasandil: linnade ja regioonide vahelisi koostöövõrgustikke võib kasutada ühisstrateegiate väljatöötamiseks ühistele välistele väljakutsetele reageerimiseks. Võrgustikud suurendavad osalejate toimetulekuvõimet ning avavad võimalusi uuteks strateegiateks, mis üksiktegutsejatele ei ole kättesaadavad. (MECIBS'i näide: Läänemere Rajatis).
- Teemailine võrgustike loomine: võrgustike rajamine kui vahend strateegiaettepanekute ja ideede hindamiseks – ideede ja ettepanekute arutamise soodustamine sarnaste arenguküsimustega tegelevate partnerite võrgustikus. (MECIBS'i näide: 55+ ülikooli ettepaneku eelnevad diskussioonid).
- Võrgustike loomine mikrotasandil: Seesmine võrgustike rajamine erinevate tegutsejate ja teeviidahoidjate vahel võib anda suure panuse iseseisvate lahenduste leidmiseks linna arenguks. (MECIBS'i näide: tööpuudusealane initsiatiiv Jüterbogis).

Näited võrgustikest MECIBS'i maades: Nakskovi initsiatiivil organiseeritakse *makrotasandil võrgustikku* Läänemere Lahendused. Võrgustik ühendab mitmeid MECIBS'i linnu ja ka teisi linnu Läänemere regioonis, et ühiselt lahendada ettevõtete välistööjõuturule ümberorienteerumisega seonduvaid probleeme ning edendada perifeerses regioonis töökohtade loomist uute mujalttulevate ettevõtete poolt. Esialgseid diskussioonid leidsid aset *temaatilise võrgustikku* loomiseks Randersi ja Rosiageni Linnaku vahel Norrtäljes eesmärgiga töötada välja kontseptsioon 55+ülikooli jaoks. *Mikro-tasandi võrgustike* loomine leidis aset mitmete MECIBS'I linnade vahel adresseerimaks niisuguseid probleeme nagu tööpuudus (Jüterbog).

Riiklikud ja rahvusvahelised poliitikad

Mõned ülaltoodud soovitusel on suunatud riikide valitsustele ja rahvusvahelistele poliitilistele organisatsioonidele, kuigi suurem osa nendest on mõeldud linnade tarbeks. Nii on see seetõttu, et enamuse MECIBS'i projekti raames omandatud õppetunde on saadud linnade praktilistest kogemustest, mida linnadel on soovitatav üksteisega vahetada. Samas oleme me märganud, et linnad tegutsevad tingimuste raames, mis on määratud riikide valitsuste poolt ja mida mõnikord mõjutavad rahvusvahelised poliitilised organisatsioonid. Seega, linnade ja riiklike tingimuste vastastikune toime vajab mõningaid kommentaare.

Linnade omavalitsuste roll

Ümberstruktureerimisega seonduvad probleemid on sundinud linnanõukogusid võtma enda peale lisaks traditsioonilisele rollile ka arengu eest vastutava rolli. MECIBS'i linnad on näidanud üles võimekust strateegilise arengu koordineerimisel. Seda tehes on linnanõukogud sageli tegutsenud omapead, tehes nii juriidilisi otsuseid kui ka riskantseid majandusalaseid otsuseid. Linnadel tuleb sageli ületada takistusi arengule orienteeritud otsuste langetamisel. Nii on see näiteks siis, kui nõudmised avalikule pakkumisele pidurdavad avaliku ja erasektori arengu projekte, kui maksustamisreeglid pidurdavad tehniliste vahendite sümbiootilist vahetamist ja kui linnadevahelise maksuvõrdsustamise süsteemid korvavad progressi, mis on linnavalitsuse süü tõttu pidurdunud.

Seega tuleb tunnistada, et linnade areng on nõudnud tegusid pigem kohalike probleemide kui riikliku poliitika tõttu. Linnade omavalitsused koostavad enda strateegiaid, selle asemel, et vahendada riiklikku poliitikat. Kohalikke meetmeid rakendatakse ilma ettekirjutusteta, kuna need on orienteeritud probleemidele ja mitte reeglitele.

R68: Uue enesekindla ettevõtluskäitumise soodustamiseks keskmise suurusega linnades peaksid riikide valitsused hoolikalt kaaluma järgmist:

- Kuidas arendada käitumiskoodeksit, pidades silmas linnanõukogude kui arengu eestvedajate uut rolli.
- Kuidas vähendada juriidilisi ja administratiivseid takistusi strateegiliste ja ettevõtlust puudutavate otsuste tegemisel.
- Arendada uusi mudeleid era- ja ühiskondliku sektori vahelise partnerluse soodustamiseks.

Regionaalpoliitikad

Harilikult keskenduvad regionaalpoliitikad arengus mahajäänud regioonidele, näiteks perifeersetele regioonidele. Kui tegemist on linnade ümber-struktureerimisega, peaksid riikide valitsused ja poliitilised organid tunnistama, et tegemist on üldise majandustrendiga, mida tuleb adresseerida kõigis regioonides ja mitte üksnes nendes, mis on arengus maha jäänud. (Vt. Tabel 1).

R69: Riikide valitsused ja rahvusvahelised poliitilised organid peaksid rakendama mitmekesiseid meetmeid ja tegevuskavasid linnade ümber-struktureerimiseks:

- metropoli regioonis
- sõltumatus regioonis
- perifeerses regioonis.

Metropoli regioonis on riiklik vastutus vajalik liikluse infrastruktuuri koordineerimiseks, samal ajal kui sõltumatus regioonis on vajalikud meetmed olemasoleva majandusbaasi moderniseerimiseks. Niisugused meetmed tuleks välja töötada tihedas koostöös regioonidega, selleks et adekvaatselt arvestada struktuuriliste muutustega regiooni tööstusharudes. Perifeerses regioonis peaks riiklik poliitika kiiresti reageerima kriisidele ning soodustama loominguilisi initsiatiive kohaliku majanduse mitmekesistamiseks.

Uued aktid

MECIBS'i projekt on näidanud mitmeid uusi akte. Nii mõnedki nendest on välja töötatud erinevates partnerluse liikides.

R70: Valitsused ja rahvusvahelised organisatsioonid peaksid püüdma edasi arendada koostöövõrgustikulisi tingimusi nende aktide jaoks:

- Teabekoridorid, näiteks kohalik ülikooliharidus koostöös ülikoolidega teistes linnades;
- Teabe- ja pädevuskeskused kohaliku ettevõtlusmiljöö strateegiliste pädevuste edendamiseks;
- Ettevõtluspargid;
- Inkubaatorid;
- Sündmustele orienteeritud asutused.

Rahvuslik koguprodukt per capita 2002. a. ostujõu suhtes. Majandustegevuse kontsentratsioon Läänemere regioonis on väga tugev. Üksteist metropoli regiooni (andmed Valgevene kohta on välja jäetud) katavad enam kui kolmandiku regiooni tervest tootmisväärtusest, kuigi selles elab kõigest viiendik regiooni elanikkonnast vaid kolmel protsendil selle maa-alast. 2002. a. oli rahvuslik koguprodukt per capita metropoli regioonis 1,6 korda kõrgem kui ülejäänud Läänemere regioonis ning see lõhe laieneb pidevalt. Majanduslik lõhenemine regiooni ida- ja läänepoolse osa vahel on ilmselt teravaim kontinentaalses Euroopas.

Ühtsus

Enamus juhtum-uuringutest ja ülaltoodud soovistest võttis oma lähtekohaks linnad ja kohalikud regioonid. Lõpetuseks võtame me vaatluse alla terve Läänemere regiooni niisugusena, nagu nähtus meie temaatilisest uurimusest nimetatud regiooni kohta. Uurimuse põhjal selgus, et regiooni tervikuna iseloomustab ühtsuse puudumine. Seega võib regiooni jaotada kahte ossa – kas põhja- ja lõunaosaks, ida- ja lääneosaks, või suurteks ja väikesteks riikideks, kusjuures jaotada võib niisuguste parameetrite suhtes, nagu rahvastiku tihedus,

linnade polütsentrilisus, sissetuleku tase ning regioonile orienteeritus. Nimetatud jaotused näitavad, et tegemist on äärmiselt ebaühtlase regiooniga. Euroopa tasandil kuulub Läänemere regiooni palju jõukamaid Euroopa Liidu regioone, kuid samas ka enamik vaesemaid. Saja 2002. a. madalaima rahvusliku koguproduktiga per capita Euroopa Liidu regiooni seas asusid vähemalt 56 Läänemere regioonis. Riiklikul tasandil on regionaalne polariseerumine eriti märgatav Lätis, Eestis ja Venemaa Läänemere regioonis, samal ajal kui see on vaevumärgatav Rootsis, Taanis ja Norras.

Kirjeldatud ühtsuse puudumine nõuab nii riiklikku kui rahvusvahelist tähelepanu, kuna ühtsus on nii riikliku kui rahvusvahelise regionaalpoliitika oluline näitaja.

Läänemere regiooni perspektiivis jagunevad keskmise suurusega linnad kahte rühma. Jõukuse, otsustusjõu ning tööjõuhõive võimaluste uutes kasvavates majandussektorites tugeva konsentratsiooni tõttu on metropoli regioonis asuvad keskmise suurusega linnad muutumas ühiskonna majandusliku arengu osaks, samal ajal kui ülejäänud linnad, mis kõik on kas väikesed või keskmise suurusega, on ohus sattuda sellesama arengu ohvriks.

R71: Riiklike ja regionaalsete pealinnade domineerivuse ja jätkuvate regionaalset ühtsust destabiliseerivate trendide tasakaalustamiseks Läänemere regioonis peaksid riikide valitsused, Läänemere regiooni agentuurid ja koostööorganid ning Euroopa Liidu komisjon tegema erilisi pingutusi selleks, et keskmise suurusega linnad, eriti need, mis asuvad metropoli regioonist väljaspool, oleksid regiooni arengupoliitikate ja programmide keskmes.